

Maria Kola-Bezka, Saulius Stanaitis

Bariery rozwoju przedsiębiorczości w wybranych regionach Litwy, Łotwy i Polski w świetle wyników badań ankietowych

---

Ekonomiczne Problemy Usług nr 98, 479-492

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Maria Kola-Bezka

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Saulius Stanaitis

Uniwersytet Edukacyjny w Wilnie

**BARIERY ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI
W WYBRANYCH REGIONACH LITWY, ŁOTWY I POLSKI
W ŚWIETLE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH***

Wprowadzenie

Głównym czynnikiem warunkującym poprawę poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego regionu i jego konkurencyjności, oprócz endogenicznych czynników wzrostu, równowagi ekologicznej i otwartości regionu, jest prężnie funkcjonujący sektor przedsiębiorstw, będący trzonem każdej gospodarki regionalnej¹. Pobudzanie przedsiębiorczości w regionie, będące jednym z podstawowych zadań samorządu terytorialnego, polega na wspieraniu aktywności lokalnych społeczności za pomocą różnego rodzaju instrumentów dochodowych (takich jak np. zwolnienia i ulgi podatkowe, redukcje stawek maksymalnych w podatkach lokalnych) i wydatkowych (np. inwestycje w infrastrukturę techniczną i społeczną, instrumenty informacyjno-promocyjne). Ważne jest jednak to, aby były one zgodne z oczekiwaniami przedsiębiorców i społeczności regionu.

Przedmiotem artykułu jest prezentacja wyników międzynarodowego badania ankietowego, które przeprowadzono wśród mieszkańców i przedstawicieli samorządów terytorialnych wybranych regionów Litwy, Łotwy i Polski. Jego celem

---

* Praca naukowa sfinansowana ze środków na naukę w latach 2010–2012 jako projekt badawczy NN114241838.

¹ K. Kuciński, *Regionalna perspektywa przedsiębiorczości*, w: *Przedsiębiorczość a rozwój regionalny w Polsce*, red. K. Kuciński, Difin, Warszawa 2010, s. 22.

było poznanie barier rozwoju przedsiębiorczości w tych regionach. Posłużą do tego opinie mieszkańców i przedstawiciele samorządów o czynnikach ograniczających rozwój przedsiębiorczości w regionie, wypowiedzi mieszkańców na temat najbardziej pożądaných przez nich działań wspierających rozwój przedsiębiorczości i odpowiedzi przedstawiciele samorządów na pytanie, jakie działania były przez samorząd faktycznie realizowane, a także informacje o źródłach finansowania rozwoju przedsiębiorczości w analizowanych regionach². Na Litwie zebrano 255 prawidłowo wypełnionych kwestionariuszy ankietowych od mieszkańców i 78 od przedstawiciele samorządów terytorialnych, na Łotwie uzyskano ich odpowiednio 114 i 27, a w Polsce 724 i 50.

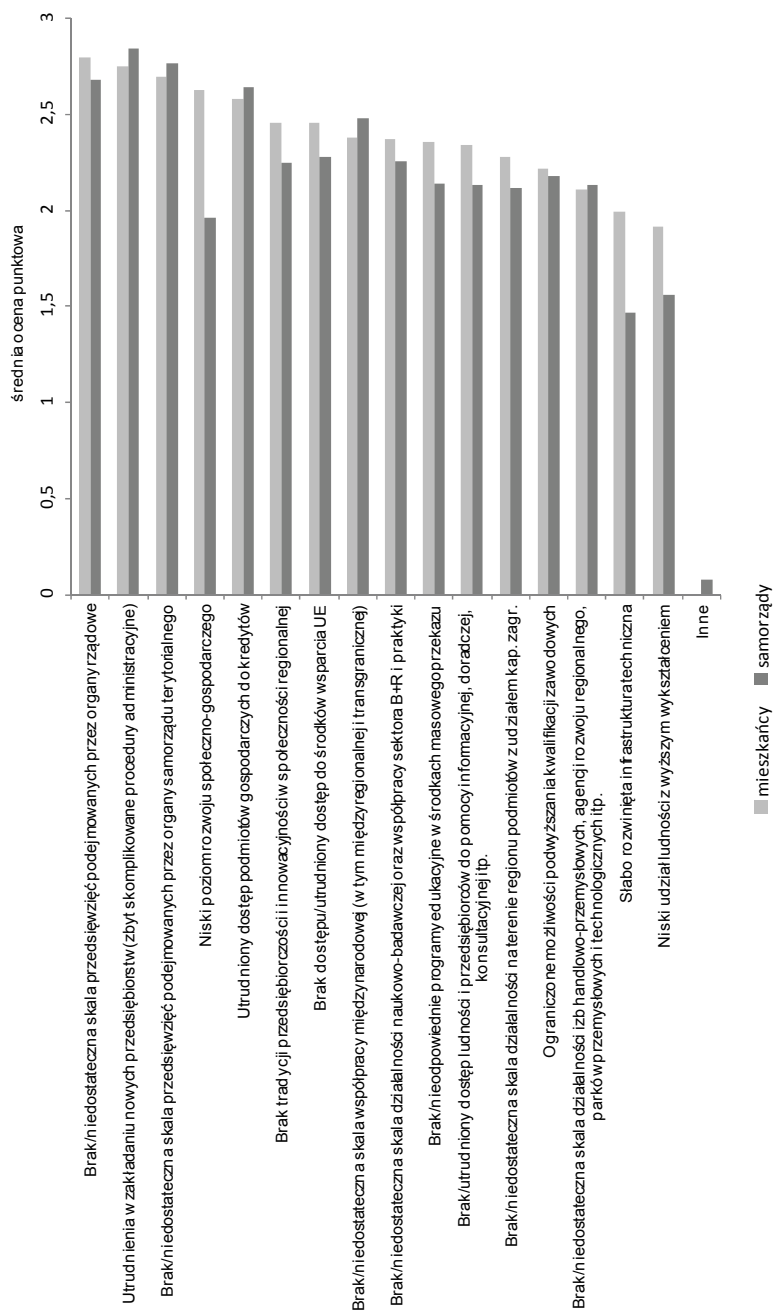
1. Czynniki ograniczające rozwój przedsiębiorczości w regionach

W ocenie badanych mieszkańców Litwy ważniejszymi czynnikami ograniczającymi rozwój przedsiębiorczości były: brak/niedostateczna skala przedsięwzięć stymulujących przedsiębiorczość podejmowanych zarówno przez organy rządowe, jak i samorządowe, zbyt skomplikowane procedury administracyjne związane z zakładaniem nowych przedsiębiorstw, niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego regionu oraz utrudniony dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów. Trzy najważniejsze istotne destymulanty przedsiębiorczości wskazane przez przedstawiciele samorządów terytorialnych Litwy były takie same, jak najistotniejsze czynniki ograniczające rozwój przedsiębiorczości podane przez mieszkańców. Przedstawiciele samorządów za bardzo ważny czynnik uznali również utrudniony dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów. Zdecydowanie mniejsze znaczenie przypisali natomiast niskiemu poziomowi rozwoju społeczno-gospodarczego (zob. wykres 1).

Respondenci z Łotwy podobnie postrzegali najważniejsze czynniki ograniczające rozwój przedsiębiorczości w regionie. Zarówno według mieszkańców,

---

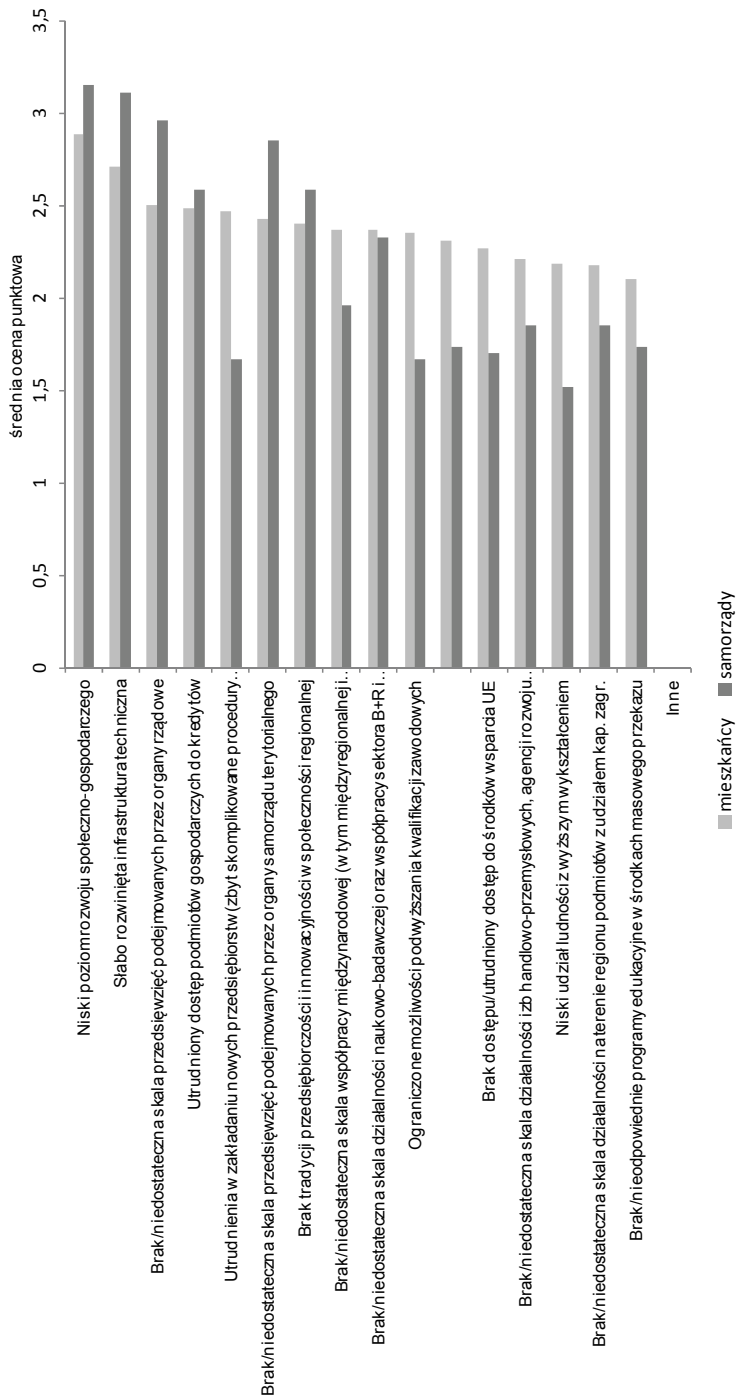
² Informacje na ten temat uzyskano w wyniku badania ankietowego przeprowadzonego w 2011 r. przez międzynarodowy zespół działający w Katedrze Integracji Europejskiej i Studiów Regionalnych na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu pod kierunkiem W. Kosiedowskiego w ramach projektu badawczego *Przedsiębiorczość i innowacyjność jako czynniki rozwoju regionów EŚW w kontekście wspólnotowej polityki spójności (ze szczególnym uwzględnieniem Polski)*. Są one kontynuacją podobnych badań przeprowadzonych w latach 2001–2002 i 2006–2007. Zob. *Konkurencyjność regionów w okresie przechodzenia do gospodarki rynkowej. Międzynarodowa analiza porównawcza*, red. W. Kosiedowski, Wydawnictwo UMK, Toruń 2004, s. 479–495; *Pograniczne w trakcie przemian*, red. W. Kosiedowski, Wydawnictwo UMK, Toruń 2009, s. 279–446.

Uwaga: respondenci ocenili czynniki ograniczające rozwój przedsiębiorczości w regionie w skali od 0 – czynnik nieistotny, do 4 – czynnik bardzo istotny.

Wykres 1. Destymulanty przedsiębiorczości w regionie w ocenie mieszkańców i przedstawicieli samorządów terytorialnych Litwy

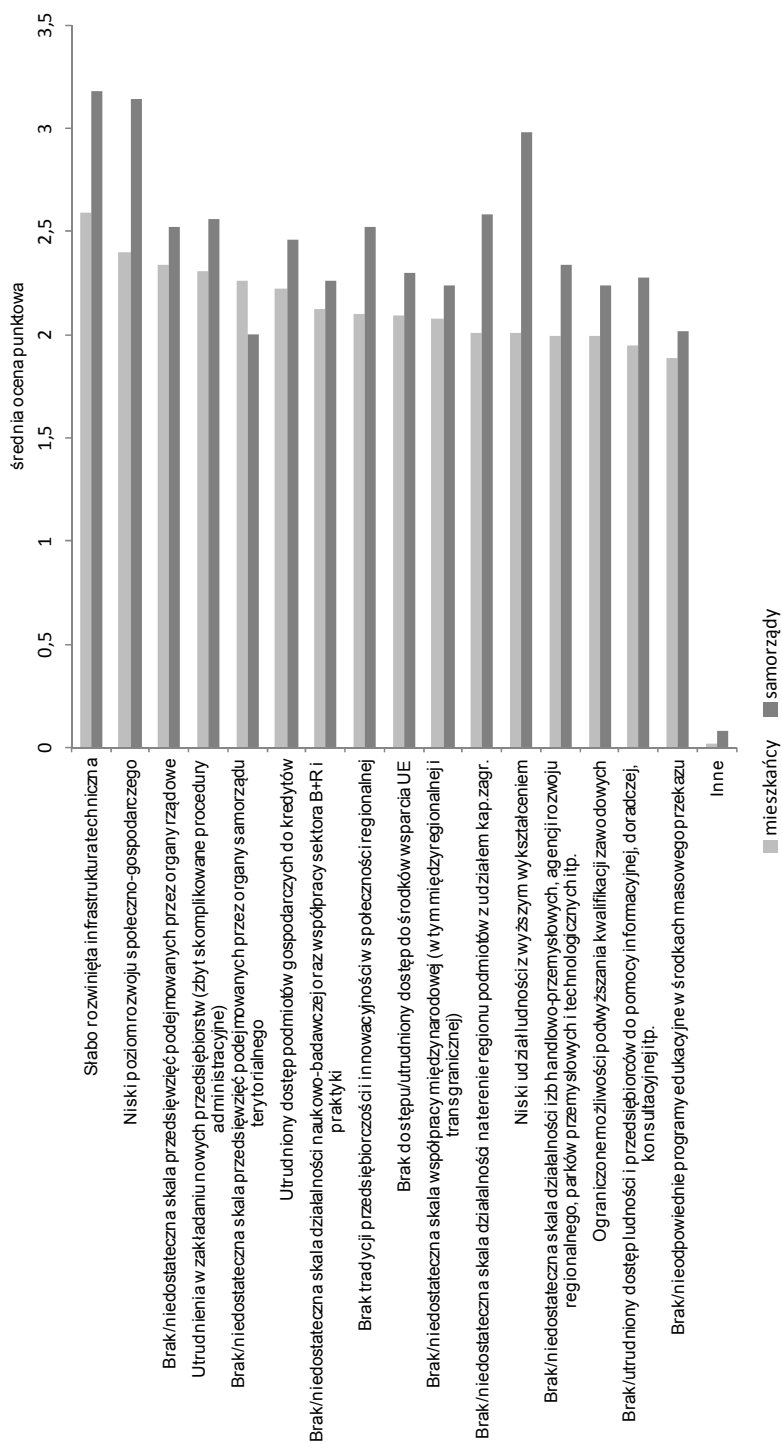
Źródło: badanie własne.

Uwaga: respondenci ocenili czynniki ograniczające rozwój przedsiębiorczości w regionie w skali od 0 – czynnik nieistotny, do 4 – czynnik bardzo istotny.

Wykres 2. Destymulanty przedsiębiorczości w regionie w ocenie mieszkańców i przedstawicieli samorządów terytorialnych Łotwy

Źródło: badanie własne.

Uwaga: respondenci ocenili czynniki ograniczające rozwój przedsiębiorczości w regionie w skali od 0 – czynnik nieistotny, do 4 – czynnik bardzo istotny.

Wykres 3. Destymulanty przedsiębiorczości w regionie w ocenie mieszkańców i przedstawicieli samorządów terytorialnych Polski

Źródło: badania własne.

jak i przedstawiciele samorządów były to: niski poziom społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, słabo rozwinięta infrastruktura techniczna, brak/niedostateczna skala przedsięwzięć stymulujących przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie podejmowanych przez organy rządowe oraz utrudniony dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów. W ocenie badanych mieszkańców Łotwy, w odróżnieniu od przedstawicieli samorządów, istotną barierą były też utrudnienia związane z zakładaniem nowych przedsiębiorstw. Przedstawiciele samorządów za czynnik o dużym znaczeniu uznali natomiast niedostateczną skalę przedsięwzięć podejmowanych przez organy samorządu terytorialnego (zob. wykres 2).

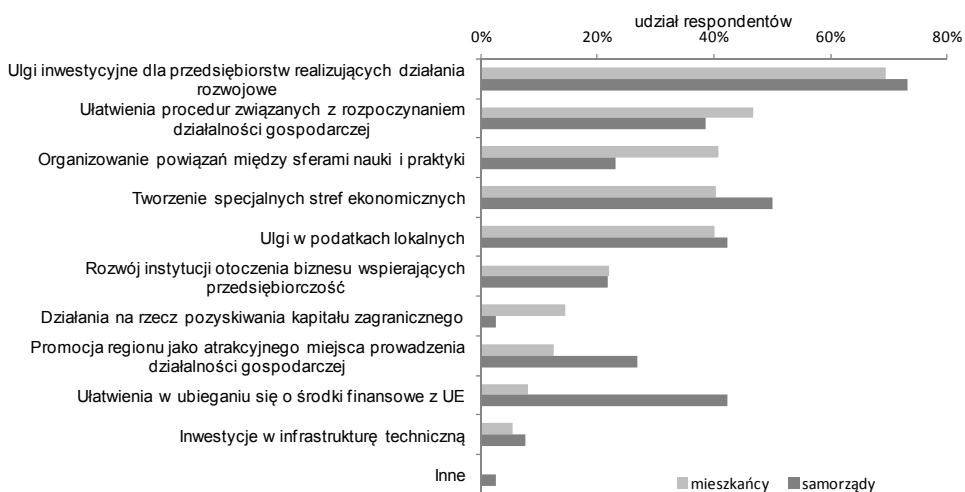
W ocenie badanych mieszkańców i przedstawicieli samorządów terytorialnych Polski najistotniejszymi destymulantami przedsiębiorczości były: słabo rozwinięta infrastruktura techniczna i niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Przedstawiciele polskich samorządów za bardzo ważną barierę rozwoju przedsiębiorczości w regionie uznali niski udział ludności z wyższym wykształceniem oraz zbyt małe zaangażowanie podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego. Przedstawiciele obu badanych grup za istotne czynniki ograniczające rozwój przedsiębiorczości uznali również niewielką aktywność organów rządowych w stymulowaniu przedsiębiorczości oraz utrudnienia związane z zakładaniem przedsiębiorstw (zob. wykres 3).

2. Działania wspierające rozwój przedsiębiorczości w regionie

Wśród najbardziej pożądanых działań wspierających przedsiębiorczość w regionie badani mieszkańcy Litwy najczęściej wymieniali wprowadzanie ulg inwestycyjnych dla przedsiębiorstw podejmujących działania rozwojowe. Odpowiedzi takiej udzieliło 69,4% respondentów. Duża grupa za pożądane uznała także upraszczanie procedur związanych z rozpoczynaniem działalności gospodarczej (46,7% respondentów), organizowanie powiązań między sferami nauki i praktyki gospodarczej (40,8%), a także tworzenie specjalnych stref ekonomicznych (40,4%) i wprowadzanie ulg w podatkach lokalnych (40,0%).

Odpowiedzi przedstawicieli litewskich samorządów sugerują, że działania wspierające przedsiębiorczość podejmowane przez organy samorządu terytorialnego w dużej mierze były zbieżne z oczekiwaniami mieszkańców. Samorzady stosowały ulgi inwestycyjne dla przedsiębiorstw realizujących działania rozwojowe, tworzyły specjalne strefy ekonomiczne, oferowały ulgi w podatkach lokalnych

oraz upraszczały procedury związane z rozpoczynaniem działalności gospodarczej. Badani mieszkańcy oczekiwali organizowania powiązań między sferami nauki i praktyki gospodarczej, co nie było zbyt częstym działaniem samorządów. Ponad 42% samorządów wprowadziło ułatwienia w ubieganiu się o środki finansowe z UE, lecz według mieszkańców działanie to miało relatywnie małe znaczenie (zob. wykres 4).

Uwagi: udziały nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci podali po 3 działania najbardziej pożądane. Przedstawiciele samorządów wymienili działania najczęściej realizowane.

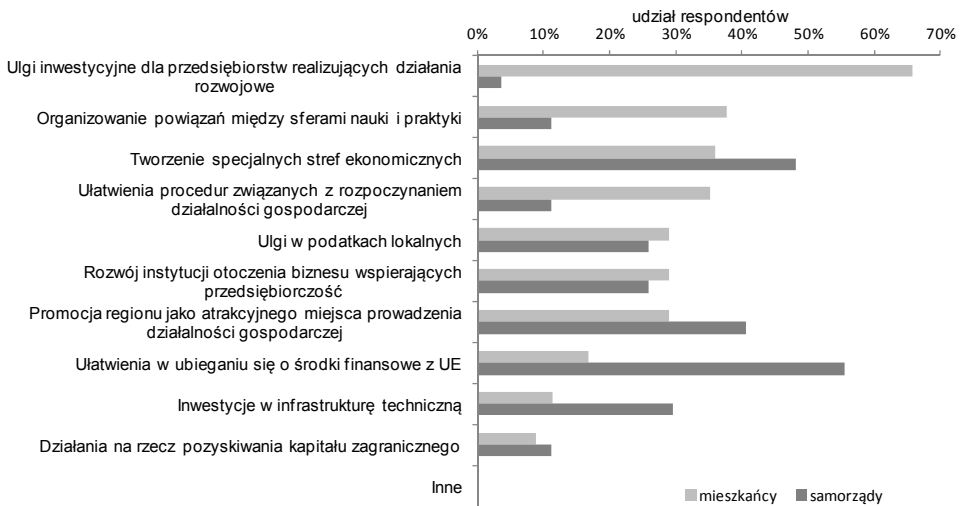
Wykres 4. Najbardziej pożądane i najczęściej podejmowane działania wspierające przedsiębiorczość w regionach litewskich

Źródło: badania własne.

Mieszkańcy Łotwy wśród najbardziej pożądanych działań wspierających przedsiębiorczość w regionie wymienili: wprowadzanie ulg inwestycyjnych dla przedsiębiorstw (65,8% respondentów), organizowanie powiązań między nauką i praktyką gospodarczą (37,7%), tworzenie specjalnych stref ekonomicznych (36,0%) oraz upraszczanie procedur związanych z rozpoczynaniem działalności gospodarczej (35,1%). Przedstawiciele samorządów łotewskich stwierdzili, że ich działania związane ze wspieraniem przedsiębiorczości nie były zbieżne z oczekiwaniami mieszkańców. Wprawdzie prawie połowa samorządów była zaangażowana w tworzenie specjalnych stref ekonomicznych, czego oczekiwali mieszkańcy, lecz tylko 3,7% stosowało ulgi inwestycyjne dla przedsiębiorstw, a tylko 11,1% próbo-

wało ułatwiać nawiązywanie współpracy między nauką a praktyką gospodarczą. Ponad 55% jednostek samorządu terytorialnego na Łotwie prowadziło działania ułatwiające pozyskiwanie środków finansowych z UE, 40,7% promowało region jako atrakcyjne miejsce prowadzenia działalności gospodarczej, a 29,6% inwestowało w infrastrukturę techniczną. Stosunkowo niewielu badanych mieszkańców (odpowiednio 16,7%, 28,9% i 11,4%) uznało te działania za pożądane z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości (zob. wykres 5).

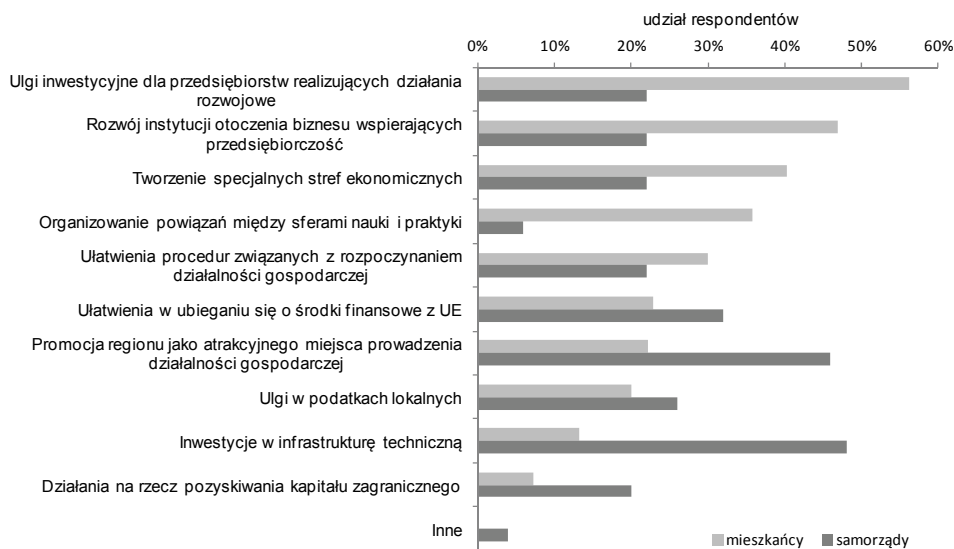

Uwagi: udziały nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci wskazali po 3 działania. Mieszkańcy podawali działania najbardziej pożądane, a przedstawiciele samorządów – najczęściej realizowane.

Wykres 5. Najbardziej pożądane i najczęściej realizowane działania wspierające przedsiębiorczość w regionach łotewskich

Źródło: badania własne.

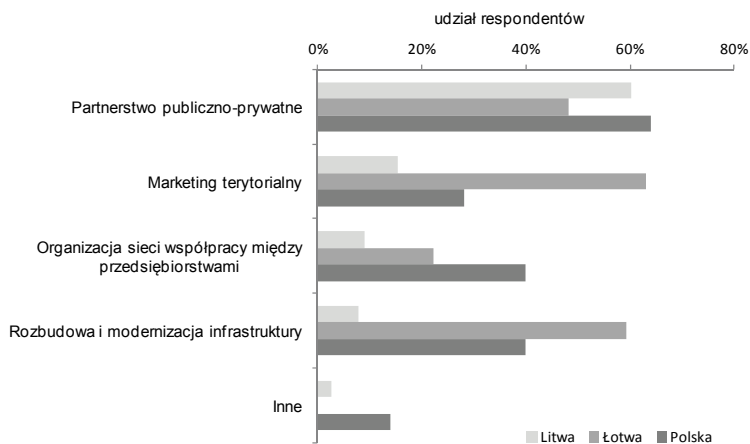
Wspieranie przedsiębiorczości przez badane jednostki samorządu terytorialnego w Polsce również nie jest zgodne z oczekiwaniami mieszkańców. Przedstawiciele samorządów uznali, że polegało ono na inwestycjach w infrastrukturę techniczną (48,0% respondentów), promocji regionu jako atrakcyjnego miejsca prowadzenia działalności gospodarczej (46,0%) oraz ułatwieniu w ubieganiu się o środki finansowe UE (32,0%). Badani mieszkańcy Polski za pożądane działania wspierające rozwój przedsiębiorczości najczęściej uznawali wprowadzanie ulg inwestycyjnych dla przedsiębiorstw (56,2%), rozwój instytucji otoczenia biznesu

Uwagi: udziały nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci wskazali po 3 najbardziej pożądane działania. Przedstawiciele samorządów wymienili najczęściej podejmowane przedsięwzięcia.

Wykres 6. Najbardziej pożądane i najczęściej realizowane działania wspierające przedsiębiorczość w polskich regionach

Źródło: badania własne.

Uwaga: udziały nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci wskazali więcej niż jedną odpowiedź.

Wykres 7. Niedostatecznie wykorzystywane działania ukierunkowane na wzrost przedsiębiorczości według przedstawicieli samorządów terytorialnych Litwy, Łotwy i Polski

Źródło: badania własne.

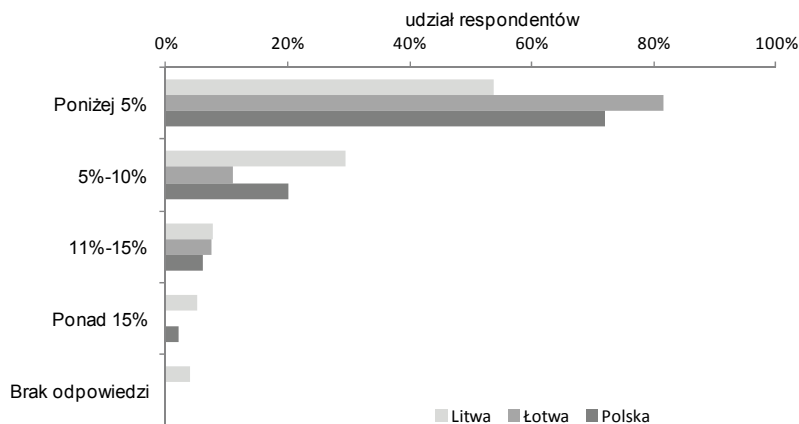
(47%), tworzenie specjalnych stref ekonomicznych (40,2%) oraz organizowanie powiązań między sferami nauki i praktyki gospodarczej (35,8%) – wykres 6.

W opinii przedstawicieli samorządów Litwy, Łotwy i Polski realizowane przez nie działania wspierające przedsiębiorczość nie były wystarczające. Pogląd taki wyraziło 83,3% Litwinów, wszyscy Łotysze i 82,0% przedstawicieli samorządów terytorialnych Polski. Respondenci z Litwy i Polski najczęściej wymieniali niedostateczną współpracę podmiotów publicznych i prywatnych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego. Przedstawiciele samorządów łotewskich najczęściej wskazywali na marketing terytorialny (63,0%) oraz rozbudowę i modernizację infrastruktury (59,3%) – wykres 7.

3. Finansowanie rozwoju przedsiębiorczości w regionie

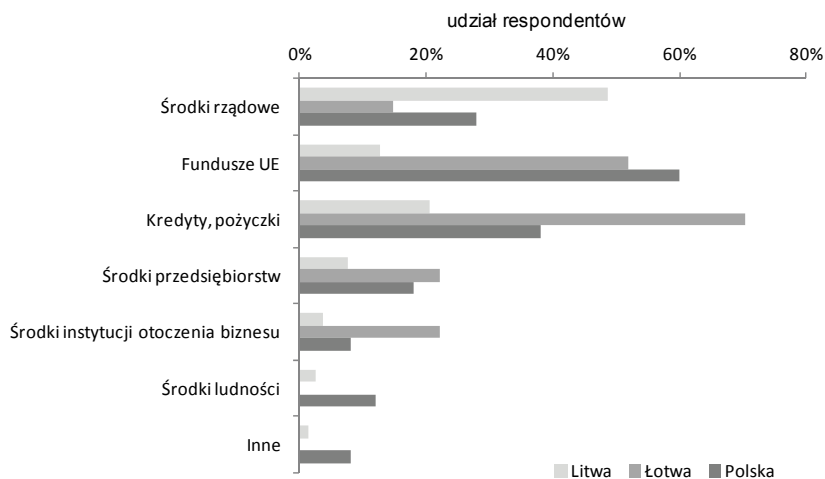
Z przeprowadzonych badań wynika, że wydatki na wspieranie przedsiębiorczości w tych krajach stanowią niewielki udział w budżetach jednostek samorządu terytorialnego. Większość badanych przedstawicieli samorządów stwierdziła, że udział ten był mniejszy niż 5% (na Litwie było to 53,8% respondentów, na Łotwie – 81,5%, a w Polsce – 72,0%). Udział wydatków na wspieranie przedsiębiorczości w budżecie jednostki samorządu terytorialnego mieszczący się w przedziale 5–10% zadeklarowało niecałe 30% przedstawicieli samorządów litewskich, 11,1% przedstawicieli samorządów łotewskich i 20,0% przedstawicieli samorządów polskich. Udział wydatków na wspieranie przedsiębiorczości i innowacyjności przekraczający 10% podało niecałe 13% respondentów z Litwy, 7,4% z Łotwy i 8,0% z Polski (zob. wykres 8).

Badane samorzady wschodniego pogranicza UE korzystały w wspieraniu przedsiębiorczości także z innych, poza budżetem własnym, źródeł finansowania. Były to głównie fundusze UE, środki rządowe oraz pożyczki i kredyty. Ich wykorzystanie przez samorzady poszczególnych regionów było jednak zróżnicowane. Prawie połowa przedstawicieli samorządów litewskich stwierdziła, że ich jednostka korzystała ze środków rządowych. Na kredyty i pożyczki wskazało 20,5% Litwinów, a na fundusze UE – 12,8%. Wykorzystanie funduszy UE do wspierania przedsiębiorczości było natomiast bardzo często podawane przez przedstawicieli samorządów łotewskich (wskazało na nie prawie 52,0% respondentów) i polskich (60,0%). Samorzady łotewskie często wykorzystywały w tym celu także kredyty i pożyczki (70,4%), które w Polsce nie były aż tak powszechne (podało je 38,0%

Wykres 8. Struktura jednostek samorządu terytorialnego Litwy, Łotwy i Polski według udziału w ich budżetach środków przeznaczanych na wspieranie przedsiębiorczości

Źródło: badania własne.

Uwaga: udziały nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci wskazali więcej niż jeden wariant odpowiedzi.

Wykres 9. Pozabudżetowe źródła finansowania przedsiębiorczości wykorzystywane przez samorządy terytorialne Litwy, Łotwy i Polski

Źródło: badania własne.

respondentów). Na Łotwie stosunkowo częstym źródłem finansowania przedsiębiorczości były środki instytucji otoczenia biznesu (wskazało je 22,2% respondentów). Na Litwie i w Polsce było to mało popularne źródło. Podało je tylko 3,8% przedstawicieli samorządów litewskich i 8,0% polskich (zob. wykres 9).

Zakończenie

Z przeprowadzonego badania wynika, że najważniejszymi barierami rozwoju przedsiębiorczości regionalnej według mieszkańców i przedstawicieli samorządów terytorialnych Litwy, Łotwy i Polski są czynniki, na które samorządy terytorialne nie mają bezpośredniego wpływu. Do głównych destymulant przedsiębiorczości przedstawiciele obu grup respondentów zaliczyli bowiem, oprócz niedostatecznej skali przedsięwzięć stymulujących przedsiębiorczość podejmowanych przez organy samorządowe, zbyt małą aktywność organów rządowych we wspieraniu przedsiębiorczości, niski poziom społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, utrudniony dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów oraz procedury administracyjne towarzyszące zakładaniu przedsiębiorstw. Może to oznaczać, że albo mieszkańcy regionów nie są świadomi możliwości, jakie we wspieraniu rozwoju przedsiębiorczości mają samorządy terytorialne, albo są ich świadomi, lecz znacznie większą wagę przywiązują do działań podejmowanych przez inne podmioty. Może to również oznaczać, że przedstawiciele samorządów upatrują przyczyn swoich mało skutecznych działań wspierających przedsiębiorczość w decyzjach podejmowanych na szczeblu centralnym, dotyczących między innymi rozwiązań legislacyjnych.

Istotną barierą rozwoju przedsiębiorczości w analizowanych regionach, zwłaszcza łotewskich i polskich, są nieadekwatne do oczekiwań mieszkańców działania wspierające rozwój przedsiębiorczości podejmowane przez samorządy terytorialne. Większość badanych mieszkańców Łotwy za najbardziej pożądane wspieranie przedsiębiorczości uznała ulgi inwestycyjne dla przedsiębiorstw. Instrument ten stosowało jednak zaledwie 3,7% samorządów. Z kolei łotewskie samorządy wprowadzały ułatwienia w ubieganiu się o środki UE, lecz na działanie to wskazało jedynie 16,7% badanych mieszkańców. W Polsce, podobnie jak na Łotwie, najbardziej pożądane przez mieszkańców było wprowadzanie ulg inwestycyjnych i rozwój instytucji otoczenia biznesu. Samorządy natomiast naj-

częściej inwestowały w infrastrukturę techniczną oraz promowanie regionu jako atrakcyjnego miejsca prowadzenia działalności gospodarczej.

Według większości badanych przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego wszystkich trzech krajów, wspieranie przedsiębiorczości było niewystarczające. Zbyt mała skala różnych działań wspierających przedsiębiorczość na Litwie, Łotwie i w Polsce była zapewne w dużej mierze wynikiem niedostatecznej ilości środków finansowych przeznaczanych na ich realizację. Z badań wynika, że w większości analizowanych samorządów udział wydatków na wspieranie przedsiębiorczości był mniejszy niż 5%, na poziomie powyżej 10% budżetu zadeklarowało jedynie 16,7% przedstawicieli samorządów litewskich, 7,4% przedstawicieli samorządów łotewskich i 8,0% przedstawicieli samorządów polskich. Badane jednostki samorządu terytorialnego we wspieraniu przedsiębiorczość posiłkowały się wprawdzie zewnętrznymi źródłami finansowania, lecz na Łotwie i w Polsce były to często fundusze UE, których dostępność jest ograniczona. Mogą być one stosowane doraźnie, jako instrumenty wspomagające, jednak oparcie na nich polityki wspierania regionalnej przedsiębiorczości jest działaniem krótkowzrocznym i mało skutecznym. Środki rządowe jako dodatkowe źródło wspierania przedsiębiorczości były wykorzystywane głównie przez samorządy litewskie, a kredyty – przez łotewskie.

Podobieństwa i różnice w postrzeganiu barier rozwoju przedsiębiorczości przez mieszkańców i przedstawicieli samorządów analizowanych regionów Litwy, Łotwy i Polski dowodzą, że rozwój przedsiębiorczości w tych regionach, pomimo odmiennych uwarunkowań wewnętrznych, napotyka na te same trudności. Wyniki badania mogą więc być jedną z przesłanek doskonalenia polityki regionalnej dotyczącej kreowania przedsiębiorczości i podnoszenia konkurencyjności wschodniego pogranicza UE.

Literatura

- Konkurencyjność regionów w okresie przechodzenia do gospodarki rynkowej. Międzynarodowa analiza porównawcza*, red. W. Kosiedowski, Wydawnictwo UMK, Toruń 2004.
- Kuciński K., *Regionalna perspektywa przedsiębiorczości*, w: *Przedsiębiorczość a rozwój regionalny w Polsce*, red. K. Kuciński, Difin, Warszawa 2010.
- Pogranicze w trakcie przemian*, red. W. Kosiedowski, Wydawnictwo UMK, Toruń 2009.

**BARRIERS OF ENTREPRENEURSHIP
IN SELECTED REGIONS OF LITHUANIA, LATVIA AND POLAND
IN THE LIGHT OF SURVEY RESULTS**

Summary

The article contains results of a survey conducted in several regions of Lithuania, Latvia and Poland. Its purpose was to gather the views of representatives of local communities and local authorities on the barriers of the development of regional entrepreneurship. The study revealed that despite the different internal conditions each region encountered the same difficulties. It is belief that the development of entrepreneurship in the region are highly influenced by factors unrelated to the activities of local governments. It is also the fact that actions supporting regional entrepreneurship taken by local authorities are inadequate to the needs of local communities. The difficulties are also connected with limited financial capacity of local governments. The conclusions of the study can be applied in regional policy.